УДК 351:504.05

Олексій КРЮКОВ,

доктор наук з державного управління, професор,
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

Азад ОМАРОВ,

кандидат наук з державного управління,
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У пропонованій статті досліджено особливості функціонування системи цивільного захисту провідних країн світу. Визначено, що створені ними системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного і військового характеру здатні досить ефективно забезпечити життєдіяльність людей і суспільства, об'єктів економіки й інфраструктури у випадку їхнього виникнення.

Ключові слова: *система захисту населення, надзвичайні ситуації, провідні країни світу, цивільний захист.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Екологічна безпека є невід'ємним атрибутом розвитку сучасних держав і потребує докорінної зміни імперативів і цінностей сучасної цивілізації, їх бачення в екологічному ракурсі. Це, перш за все, відмова від традиційного мислення, але також формування нового світосприйняття та стратегії розвитку постіндустріального суспільства в умовах все більшої взаємозалежності одних держав від інших. Основу розробки системою забезпечення екологічної та природно-техногенної безпеки сучасних механізмів відвертання загроз та ліквідації їх наслідків повинні становити фундаментальні еколого-соціальні та біосферні закономірності, що мають комплексний характер і тісно пов'язані з різними сферами соціального життя.

В сучасних умовах можна констатувати, що "сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни означає таке функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі

© Крюков О., Омаров А.
© Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2017

матеріальні і духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва" [1, с. 1].

Вивчення ролі сучасних держав, органів публічного управління в системі забезпечення цивільного захисту від наслідків екологічної та природно-техногенної загроз, державно-управлінських механізмів здійснення державної політики у сфері екологічної безпеки є дуже актуальними проблемами сучасності.

Відомий учений Денніс Л. Медоуз констатує вже сьогоднішні вихід за межі допустимого зростання й прогнозує, що через 20 років наслідки цього виходу стануть очевидними, прийнявши форму глобальної екологічної кризи, що супроводжується катастрофічними явищами [2, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Пошуку шляхів вирішення проблем глобального управління і безпеки, розробці проблематики сталого екологічно безпечного розвитку присвячено роботи Дж. Белла, Л. Брауна, Г. Х. Брундтланда, Е. Вайцзеккера, А. Б. Вебера, В. І. Вернадського, К. Г. Гофмана, В. Л. Іноземцева, Д. Х. Медоуз, Н. Ф. Реймерса, Дж. Стігліца, Т. Сендлера та ін.

В Україні різні аспекти екологічної політики держави вивчали О. Балацький, І. Бістрякова, О. Векліч, П. Гаман, О. Дацій, Д. Добряк, О. Драган, Т. Іванова, О. Лазор, Л. Мельник, Я. Радиш, В. Садковий, Ю. Харламова, М. Хвесик, А. Качинський та ін.

Технологічні аспекти екологічної безпеки вивчали В. Андронов, Г. Пантелет та інші дослідники. Хотілося б відзначити, що аналізуючи систему цивільного захисту, не можна не звернути увагу на зарубіжний досвід, а саме на таке питання, як: особливості функціонування системи цивільного захисту провідних країн світу.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування системи цивільного захисту провідних країн світу

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить досвід найбільш розвинених країн світу, діяльність з попередження надзвичайних ситуацій (НС), викликуваних техногенними аваріями, стихійними й екологічними лихами, ліквідації їх негативних наслідків, а також із захисту суспільства, держави і людей від зовнішніх загроз (воєнних дій) є видом стратегічного забезпечення їх життєдіяльності.

Цими країнами в рішенні даних питань накопичений значний досвід, створені ефективні системи управління, матеріально-технічного, фінансового та іншого видів ресурсного забезпечення дій відповідних сил і засобів в умовах надзвичайних ситуацій мирного і воєнного часу [11].

У США, наприклад, подібна діяльність вважається одним з основних напрямків у досягненні національної безпеки.

Найбільш розвиненою системою є Федеральне агентство по діях у надзвичайних ситуаціях (ФЕМА) США, безпосередньо підпорядковується Президенту. Воно було створено на виконання наказів Президента США № 12127 від 31 березня 1979 р. і № 12478 від 20 липня 1979 р. на базі управління цивільної готовності Міністерства оборони, федерального управління мобілізаційної готовності, адміністрації протипожежної безпеки, федерального управління з надання допомоги населенню у випадку лих і федеральної страхової адміністрації з метою зосередження в одному відомстві повноважень з координації зусиль, спрямованих на управління підготовкою економіки країни до діяльності у надзвичайних умовах, насамперед в умовах глобальної ракетно-ядерної війни. Проте у главу задач ФЕМА ставилася стратегія подвійного застосування, тобто як у мирний час, так і воєнний час. Тому головними функціями цього державного органа є:

– координація діяльності державних органів США, урядів штатів і місцевих органів влади з питань мобілізаційного планування і підготовки економіки до війни в масштабі всієї країни, а також забезпечення безпеки

життєдіяльності населення при виникненні надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;

– планування заходів щодо забезпечення безперервності державного управління у випадку надзвичайних ситуацій, що зачіпають національну безпеку;

– об'єднання і координація роботи всіх складових системи попередження НС і оповіщення у випадку виникнення НС у мирний і воєнний час і організація управління з ліквідації їх негативних наслідків;

– навчання населення і підготовка особового складу органів управління до виконання покладених задач;

– організація страхової діяльності в області захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій різного характеру і відшкодування збитку фізичним і юридичним особам, що постраждали від їх негативних наслідків [8, с. 2].

Найбільш характерною особливістю діяльністю ФЕМА по виконанню покладених на неї функцій є розробка і реалізація, в основному, великих державних цільових програм (наприклад у мобілізаційній підготовці країни: "готовність уряду", "готовність резервів") і інших програм і проектів у сфері її відповідальності.

У зв'язку зі створенням наприкінці 1981 р. Ради мобілізаційної готовності ФЕМА передало їй частину своїх функцій мобілізаційного характеру. Однак, якщо врахувати, що директор ФЕМА є секретарем цієї Ради, то і зараз воно як і раніше залишається головним у країні координатором з матеріальних і людських ресурсів і управлінню ними в надзвичайних ситуаціях.

Організаційно ФЕМА складається з управлінських (Федеральне управління з дій у надзвичайних умовах, Директорат з питань мобілізації, Директорат з цивільної оборони, Директорат навчальний і науково-дослідний, Директорат страхування на випадок повеней) і функціональних (Федеральне страхове управління, Управління національної готовності, Протипожежна служба США, управління програм штатів, місцевих програм і надання допомоги, Управління зовнішніх відносин) підрозділів.

Наступними важливими елементами організаційної структури ФЕМА є його регіональні відділи, розташовані в кожному з десяти округів військово-економічної мобілізації. Ці відділи підтримують тісні робочі контакти з представниками федеральних міністерств і відомств, що мають свої органи в регіонах, а також з відділами по управлінню в надзвичайних умовах штатів, що входять до складу кожного округу.

При цьому найважливішою особливістю в організації ФЕМА є те, що, маючи розгалужену мережу територіальних органів управління, це Агентство не має своїх власних формувань для безпосереднього виконання задач у районах лиха. Тому у випадку виникнення надзвичайних ситуацій різного характеру ФЕМА надане право залучати будь-які федеральні сили, засоби і ресурси для порятунку людей і ліквідації їх негативних наслідків включаючи національну гвардію, корпус інженерів США, пожежні бригади, медичні служби, будівельні організації, поліцію, суспільні й інші об'єднання. Якщо всіх цих сил для боротьби з лихом і ліквідації його наслідків недостатньо, ФЕМА залучає сили і засоби Збройних Сил, для чого підтримують постійний зв'язок з національним центром військового командування і відповідних служб ВВС, ВМС і сухопутних військ (наприклад, для евакуації людей – з оперативним центром ВВС), Північноамериканським командним пунктом ППО і зі штабами різних військових частин на випадок надання допомоги цивільній владі під час лих, а також з органами управління НАТО й органами надзвичайного управління Канади і Мексики при плануванні спільних дій при можливих національних або трансграничних лих. Крім усього іншого всі державні і приватні організації зобов'язані чинити ФЕМА всіляке сприяння і допомогу в заходах, що проводяться у районах лиха й оголошених такими.

Крім того, ФЕМА здійснює централізоване керівництво аварійно-рятувальними роботами і втілює необхідну фінансову й іншу матеріально-технічну допомогу місцевим органам влади і постраждалому населенню.

Виконання цих функцій ФЕМА реалізовує відповідно до концепції об'єднаного керування країною в надзвичайних ситуаціях, суть якої полягає в створенні в США цілком скоординованої структури органів управління.

З цією метою в рамках ФЕМА створена Система управління діями у надзвичайних ситуаціях (NEMS) і Система оповіщення і попередження (NAWAS).

NEMS являє собою складний механізм, призначений для збору, обробки і розподілу інформації при організації дій у надзвичайних ситуаціях на федеральному рівні, рівні штатів і місцевому рівні.

NAWAS, у свою чергу, забезпечує передачу попереджень у мережі широкого віщання, включаючи радіомовлення і телебачення.

Оскільки безпосереднє керівництво й основні зусилля з управління реагуванням на виниклу НС і роботами з ліквідації її негативних наслідків здійснюють місцеві органи влади, їх підготовці надається велике значення. Активність у цьому питанні стала особливо помітною після ухвалення рішення про переорієнтацію основної уваги в діяльності ФЕМА з військового аспекту на мирний і затвердження Національної стратегії пом'якшення наслідків стихійних лих, тобто на перший план після закінчення "холодної війни" виходять задачі попередження і ліквідації НС природного і техногенного характеру та використання наявного потенціалу ФЕМА в гуманітарних цілях [8, с. 2–3].

Практично аналогічним образом вирішуються задачі в області захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій в Австралії, де створена відповідна Служба по діях у надзвичайних ситуаціях (ЕМА), яка є координуючим органом державної влади в розробці національної стратегії, планів і програм боротьби з різними лихами та їх реалізації в мирний і воєнний час, у підготовці фахівців і навчанні населення діям у випадку виникнення ЧС, розвитку й удосконалюванні систем зв'язку й оповіщення, наданні фінансової і матеріальної допомоги постраждалим територіальним (штатам) і місцевим органам влади.

Однак досвід створення і функціонування подібних систем не став повсюдним. Аналіз організації захисту населення і територій від НС природного, техногенного і військового характеру в інших розвинених країнах показав, що не усі вони мають спеціально створені організаційні структури, покликані вирішувати ці задачі.

У Німеччині рішення всіх проблем, пов'язаних з організацією захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного і військового характеру, покладено на Міністерство внутрішніх справ, що здійснює:

– координацію загальних зусиль країни в реалізації державної політики у цій сфері;

– інформаційне забезпечення керівництва країни і земель при погрозі і виникненні надзвичайних ситуацій, попередження населення про лиха;

– керівництво проведенням операцій з захисту населення, оперативне планування заходів;

– підготовку органів управління й особового складу аварійно-рятувальних та інших формувань до виконання покладених задач, а також населення до дій у випадку виникнення надзвичайних ситуацій [9].

Особливістю організаційної структури німецької системи є те, що при загальному керівництві її діяльністю, що здійснюється федеральним Міністерством внутрішніх справ, на окремих федеральних міністрів покладена відповідальність за усі види забезпечення цієї діяльності. Тому при Міністерстві внутрішніх справ створений постійний комітет з цивільної оборони, що входить до складу цього Міністерства, якому підвідомчі відділи цивільної оборони міністерств внутрішніх справ земель.

Іншою відмінною рисою організаційної структури системи захисту населення, об'єктів економіки від надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час варто вважати створення при Міністерстві внутрішніх справ мінливо діючого штабу з ліквідації наслідків катастроф і комісії з організації захисту населення від зброї масового ураження. Штаб і комісія включаються в роботу

тільки при необхідності, звичайно на прохання уряду землі, на території якої відбулася надзвичайна ситуація. До складу комітету референтів штабу входять зацікавлені міністри і представники добровольчих допоміжних організацій.

У землях відповідальність за стан цих систем несуть уряди земель. Між тим єдиної організаційної структури земельних органів, уповноважених на рішення задач у сфері попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій, не існує. Уряд кожної землі на свій розсуд визначає як організаційну структуру так і штатний розпис цих органів.

Поряд з цим у Німеччині для забезпечення оперативної свободи дій збройних сил у воєнний час створені відповідні органи управління, головними з яких є територіальні адміністративно-господарські органи військових округів. Їхній тісний зв'язок з органами державного управління організований, як і в інших країнах НАТО, практично по всьому спектру задач, що стоять перед ними. Наочним прикладом тому може служити організація оповіщення органів управління, населення і Збройних сил Німеччини при виникненні надзвичайних ситуацій різного характеру, що здійснюється національною системою оповіщення військ НАТО, що дислокуються на її території.

Що стосується сил і засобів, призначених для виконання задач захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час, то основною службою в Німеччині вважається Служба захисту від катастроф. У її склад входять пожежні і санітарні формування, а також федеральне керування технічної допомоги (ТХВ). Їх діяльність, оснащення, навчання, експлуатація будинків і споруджень фінансується з федерального бюджету. При цьому для посилення служби захисту населення від катастроф залучаються інші служби і формування, підготовка яких здійснюється в різних освітніх і спеціальних школах і центрах, а також організаціях системи самозахисту населення.

У Франції система попередження і ліквідації НС природного, техногенного і військового характеру побудована аналогічним чином. Вона розглядається в якості найважливішої складової частини національної оборони країни. Доктрина її будівництва відбиває основні напрямки державної політики

в цій області, головними з яких є: попередження, прогнозування, планування, оповіщення населення, організація системи по ієрархічній ознаці, єдиноначальність і солідарність (взаємодія).

В даний час у Франції загальне керівництво системою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій як у мирне так і у воєнний час здійснює Міністр внутрішніх справ через Департамент цивільного захисту. Міністру у законодавчому порядку, враховуючи, що переважна більшість заходів проводитися різними міністерствами, відомствами й організаціями, надане виключне право координувати й організовувати взаємодію їх діяльності як у повсякденних умовах, так і при проведенні аварійно-рятувальних робіт.

Для виконання покладених задач на всіх рівнях державного керування створені спеціальні органи керування цивільного захисту. Такі органи є також у військових округах, які в умовах надзвичайної ситуації перетворяться в зони оборони, де здійснюється взаємодія органів військового керування і цивільного захисту.

Керівництво цивільним захистом у такому територіальному утворенні покладається на префекта одного з департаментів. Він керує діями префектів регіонів і підвідомчих їм сил і засобів, що входять у це утворення, а також очолює комітет оборони зони, що створений на правах консультативного органу і складається з представників військових і цивільних органів управління даної зони.

На регіональному і місцевому рівнях керівництво цивільним захистом здійснює голова відповідної адміністрації (префект або мер), який на основі принципу єдиноначальності може залучати всі наявні на підвідомчій території сили і засоби.

Крім того, питаннями цивільного захисту, крім штатних органів, займається низка громадських організацій, у тому числі Національна рада цивільного захисту, що поєднує більш 30 урядових, професійних та інших організацій, а також вища Комісія цивільного захисту, у котру входять 200 парламентаріїв і ряд провідних посадових осіб регіонального рівня.

Таким чином, можна констатувати, що організація всіх галузей влади сполучає відповідальність держави з автономією місцевих адміністрацій при виконанні задач цивільного захисту. При цьому органи управління, сили і засоби, безпосередньо їх організуючі і реалізуючі в мирний час, не відрізняються від тих, які мають використовуватися у воєнний час. Тому для ведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт при ліквідації надзвичайних ситуацій залучаються військові частини, спеціально підготовлені і використовувані при гасінні лісових пожеж і ліквідації морського забруднення, а також пожежні, поліцейські, медичні, саперні й інші спеціальні підрозділи. До числа останніх відноситься оперативний координаційний центр КОДИСК, що здійснює цілодобове чергування з оперативного спостереження за всією територією Франції й інформуванню Уряду і знаходиться в постійному контакті з двома іншими урядовими спостережливими центрами: армійським (КОА) і Міністерства закордонних справ (СЕЛЮР) для проведення гуманітарних операцій.

У Великобританії організаційна побудова системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного і військового характеру, створення, розвиток і удосконалювання якої засновано на досвіді організації порятунку людей, культурних і матеріальних цінностей від бомбардувань у роки Першої і Другої світових воєн і наступних збройних конфліктів. У принципі воно особливо не відрізняється від існуючих подібних систем у Німеччині і Франції. Ідентичні також і задачі, включаючи планування, підготовку персоналу, координацію діяльності органів державного управління і місцевих органів влади в повсякденних умовах і при веденні аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт, а також організацію зв’язку й оповіщення [9].

Загальне керівництво цією системою у Великобританії здійснюється Міністерством внутрішніх справ через відповідне управління і міжміністерський плановий комітет, що координує діяльність міністерств і відомств. На місцевому рівні виконання основних заходів організовують ради

графств, адміністративних районів, муніципалітетів міст через спеціально створені комітети, що у воєнний час поєднуються в округи і підокруги цивільної оборони, найтіснішим чином взаємодіючи з органами військового командування своєї країни і НАТО за аналогією з Німеччиною. Зокрема, система оповіщення у Великобританії сполучена із системою оповіщення оперативного центра Атлантичної зони ППО НАТО.

У той самий час система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій різного характеру у Великобританії аналогічна американському ФЕМА, тому що не має своїх власних сил і засобів, за винятком корпуса спостереження, призначеного для радіаційної розвідки і дозиметричного контролю, що став базою, створюваною національною системою стеження за радіаційною обстановкою.

Військово-політичне керівництво країни додає максимум зусиль з підготовки населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій і кваліфікованих кадрів у сфері попередження і ліквідації їх негативних наслідків, справедливо думаючи, що це дозволить при необхідності в найкоротший термін розгорнути відповідні аварійно-рятувальні формування.

У Японії також немає спеціально створеної організаційної структури для захисту населення й об'єктів економіки від різних лих. Ця функція покладена на Центральну раду з захисту від лих, яку очолює Прем'єр-Міністр країни, і відповідні ради з захисту від лих префектур і населених пунктів на чолі з губернаторами префектур, мерами міст і старостами сіл. Членами Центральної ради є керівники провідних міністерств і відомств країни, президент товариства Червоного Хреста Японії і голова директорської ради банку Японії. Основними задачами Центральної ради є:

– планування заходів щодо захисту від лих і повсякденний контроль виконання державними відомствами, громадськими, напівдержавними й акціонерними організаціями;

– розробка і проведення в життя Основного плану захисту від лих і планів негайних заходів в умовах надзвичайних ситуацій;

– організація моніторингу і спостереження за сейсмічною обстановкою на території країни, а також станом об'єктів навколишнього природного середовища;

– розвиток і удосконалювання нормативно-правової бази з питань захисту від лих.

При цьому слід зазначити, що в період надзвичайної небезпеки або чекання великого лиха на базі Центральної ради і під її контролем створюються Центральний штаб з ліквідації наслідків лиха або Центральний штаб по негайних заходах в умовах надзвичайної ситуації (у залежності від характеру і масштабів лиха). При префектурах і адміністраціях місцевих органів влади на базі місцевих рад з захисту від лих створюються штаби з ліквідації наслідків лих або штаби по негайних заходах в умовах надзвичайних ситуацій.

Усі ці органи, включаючи Центральну раду, як у повсякденних умовах, так і при виникненні надзвичайних ситуацій працюють у тісній взаємодії зі спеціальними підрозділами по захисту від лих, створеними в міністерствах і відомствах Японії, що мають у своєму підпорядкуванні значні сили і засоби. Прем'єр-Міністр здійснює постійний контроль за їх діяльністю і готовністю до виконання покладених задач через Управління національної території, утворене при його канцелярії.

Наряду з цим створена в Японії система органів управління і сил для захисту населення й об'єктів економіки від різного роду лих спирається на іншу систему – систему взаємодопомоги, що базується на основі відповідних угод між сусідніми муніципалітетами і префектурами, зокрема, з питань боротьби з пожежами на дорогах, у портах, аеропортах і лісах, а також надання допомоги при тайфунах, повенях та інших надзвичайних ситуаціях.

У цілому система захисту від лих дозволяє успішно виконувати покладені задачі і розглядається як складний базовий елемент системи комплексної безпеки країни.

У той же час цивільна оборона Польщі дотепер не має у своєму розпорядженні спеціальних сил хімічного захисту і технічної допомоги. Тому

виконання покладених задач багато в чому забезпечується Міністерством національної оборони і підлеглими йому частинами і підрозділами як у мирний, так і воєнний час, зокрема, хімічними і радіаційними аварійними підрозділами.

Надалі планами розвитку й удосконалювання системи цивільної оборони Польщі очікується ухвалення відповідного рішення про створення Урядової комісії на чолі з Прем'єр-Міністром, де Головний інспектор територіальної оборони є його заступником, а штаб цивільної оборони виконує функцію виконавчого органа комісії. У зв'язку з цим інспекторат цивільної оборони Польщі передбачає:

– створити сучасну в технологічному відношенні систему попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що спирається на існуючі організаційно-технічну і рятувальну системи цивільної оборони і Міністерства національної оборони;

– створити комісії з надзвичайним ситуаціям на урядовому рівні, а також частини і підрозділи цивільної оборони центрального підпорядкування.

Таким чином, аналіз досвіду закордонних держав дозволяє стверджувати, що створені ними системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного і військового характеру здатні досить ефективно забезпечити життєдіяльність людей і суспільства, об'єктів економіки й інфраструктури у випадку їхнього виникнення. При цьому в організації і функціонуванні подібних систем відзначається багато спільного:

– ці системи, незважаючи на зниження погрози ядерної війни і вихід на перший план питань попередження техногенних аварій і стихійних лих, екстреного реагування у випадку їхнього виникнення і ведення аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт, як і раніше грають досить істотну роль у забезпеченні національної оборони і виконання оборонних заходів;

– керівництво системами здійснюється на урядовому рівні або безпосередньо, або через Міністерство оборони або Міністерство внутрішніх справ, або через спеціально створені органи державної влади;

– рішення питань організації дій в екстремальних ситуаціях покладено на

міністерства і відомства, що мають відповідні сили і засоби, високий ступень оснащеності, а також на місцеві органи влади, підтримці яких у високій готовності до дій у надзвичайних ситуаціях у США, Німеччини, Франції, Японії, Великобританії і багатьох інших країнах приділяється особлива увага, тому що саме вони організовують і проводять найбільший обсяг аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт. Крім цього для рішення питань ліквідації наслідків аварій і стихійних лих залучаються громадські організації і добровольці;

– в усіх країнах створені сучасні системи управління силами і засобами, добре продумані системи підготовки керівного складу і персоналу аварійно-рятувальних і інших формувань, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях різного характеру.

Таким чином, дослідження зовнішніх факторів (досвід провідних країн світу в організації державного управління у сфері цивільного захисту та стан природно-техногенної безпеки України) свідчить про те, що у провідних країнах світу створені досконалі системи цивільного захисту, які здатні достатньо ефективно забезпечувати життєдіяльність суспільства, об’єктів економіки та інфраструктури.

Крім того, взаємозв’язок між динамікою змін кількості, видів, рівнів та зонування надзвичайних ситуацій в Україні свідчить про те, що структура системи цивільного захисту, розподіл сил і засобів, рішення на їхнє застосування в планах реагування не завжди узгоджені з характером, масштабами та районами можливого виникнення надзвичайних ситуацій.

Список використаної літератури

1. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук’яненко та ін. ; керівн. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.

2. Медоуз Донелла. Пределы роста. 30 лет спустя / Донелла Медоуз, Йорген Рандерс, Деннис Медоуз. – М., 2008. – С. 23.

3. Жукова Л. А. Шляхи удосконалення системи державного управління у

сфері цивільного захисту в контексті інтеграції України в Європейський Союз // Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції : Матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (29 трав. 2003 р., м. Київ). / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князєва. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – Т. 1. – С. 376–378.

4. Збірник нормативно-правових актів з питань надзвичайних ситуацій техногенного характеру // Під загальною редакцією Міністра МНС України В. В. Дурдинця// Київ, Агентство "Чорнобильінформ". – 2001. – 532 с.

5. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2003 році. – К. : МНС України, 2003. – 435 с.

6. Пирожков С. І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України / С. І. Пирожков // Стратегічна панорама. –2003. – № 1. – С. 6–12.

7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26.

8. Садковий В. П. Державне регулювання проблеми підготовки фахівців у сфері цивільного захисту провідних країн світу / В. П. Садковий // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 4. – С. 251-255. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2013_4_41

9. Садковий В. П. Державне управління в сфері формування освітніх стандартів підготовки фахівців цивільного захисту України : монографія / В. П. Садковий. – Х. : НУЦЗУ, КП "Міська друкарня", 2013. – 237 с.

10. Ромін, А. В. Організаційно-правові засади державного управління системою цивільного захисту в Україні / А. В. Ромін, С. О. Скляров // Журнал експертно-аналітичних матеріалів і наукових праць інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування "Аналітика і влада". – К. : Вид-во "НАДУ", 2013. – Вип. 7. – С. 223–232.

11. Харламова Ю. Є. Дослідження механізмів підготовки фахівців служби цивільного захисту на прикладі європейських країн / Ю. Є. Харламова // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 2. – С. 232–238. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2014_2_31

Крюков О., Омаров А. Государственное управление системой гражданской защиты как фактор экологической безопасности: особенности проявления в зарубежных странах

В предлагаемой статье исследованы особенности функционирования системы гражданской защиты ведущих стран мира. Определено, что созданные ими системы защиты населения и территорий от чрезвычайных ситуаций природного, техногенного і военного характера способны достаточно эффективно обеспечить жизнедеятельность людей и общества, объекты экономики и инфраструктуры в случае их возникновения.

Ключевые слова: *система гражданской защиты, чрезвычайные ситуации, ведущие страны мира, гражданская защита.*

Kriukov O., Omarov A. The State Management of the Civil Protection System as an Ecological Safety Factor: Features of Manifestation in Foreign Countries

This article deals with the functioning features of the civil protection system in the leading countries of the world.

It is determined that their created protection systems of population and territories from natural, technogenic and military emergencies can effectively provide vital activities of people and society, objects of economy and infrastructure in case of their occurrence. At the same time, there is a lot in common in the organization and functioning of such systems:

– despite the reduction of the nuclear war threat and getting to the foreground of the issues concerning the prevention of technogenic accidents and natural disasters, emergency response in case of their occurrence and conducting emergency and rescue as well as other urgent activities, these systems still play a very significant role in providing national defense and implementing defensive measures;

– the management of the systems is carried out at the governmental level either directly or through the Ministry of Defense, or the Ministry of Internal Affairs, or through specially created public authorities;

– the solution of issues concerning organization of actions in extreme situations is entrusted to ministries and departments, which have the appropriate forces and means, a high level of equipment, as well as to local authorities, whose support in high-readiness for actions in emergencies is paid special attention to in the USA, Germany, France, Japan, the United Kingdom and many other countries, because they organize and carry out the largest amount of emergency and rescue work as well as another urgent work. Moreover, public organizations and volunteers are involved in solving the issues of elimination of consequences of accidents and natural disasters;

– in all countries, the modern forces and means management systems, well-designed training systems for the commanding staff and personnel of emergency and rescue as well as other formations, training of the population for actions in emergency situations of different nature have been created.

It is concluded that the study of external factors (the experience of the leading countries of the world in the organization of public administration in the field of civil protection and the state of natural and technogenic safety of Ukraine) indicates that in the leading countries of the world there are perfect civil protection systems that can provide the vital functions of society, objects of economy and infrastructure effectively enough.

In addition, the interconnection between the dynamics of changes in the number, types, levels and zoning of emergencies in Ukraine indicates that the structure of the civil protection system, the distribution of forces and means and the decisions on their application in response plans are not always consistent with the nature, scale and areas of possible emergencies.

Key words: *population protection system, emergencies, leading countries of the world, civil protection.*